

Kapitel 4

Schröders ingiften under 1700-talet: Ekebom och Robsahm

Här undersöker jag släktträden hos några kvinnor som gifte in sig i familjen Schröder under 1700-talet. Det gäller den del av familjen Schröder som inleds med Johan Schröder och följs av Henrik Johansson Schröder, Carl Gustaf Schröder, Johan Carlsson Schröder och Carl Magnus Schröder d.ä. Det är de två senares, Johan och Carl Magnus, hustrur vilkas anor som undersöks: Stina Cajsa Ekebom och Greta Lisa Robsahm.

Därutöver berör jag några frågor från äldre släktforskning som har direkt eller indirekt betydelse för de undersökta släktkopplingarna. Det första exemplet utgörs av Vångasläken och om Fegreaus hade sina rötter där. Vångasläkten är också intressant eftersom personer i denna släkt rörde sig i samma miljöer som de personer som avhandlas och i flera fall var ingifta i familjer med nära koppling eller släktskap med dem. Dessutom ger ett avsnitt om Vångasläkten kontext till den tid och de miljöer som beskrivs.

Ett annat diskuterat fall inom äldre släktforskning utgör släkten Bratt från Brattfors och deras eventuella släktskap med fräsesläkten Bratt af Höglunda.

Även andra frågor om personers eventuella härstamning diskuteras.

Ekebon och Bratt

Hans Månsson Ekebon (1675-) och Christina Bratt (1687-) gifte sig vid midsommar 1702 i Brattfors.¹ Om nu Christinas födelseår 1687 stämmer så var hon bara 15 år när de gifte sig. Födelseåret är rimligt eftersom Christinas äldre bror Anders föddes 1685. Redan 1703 när Christina var 16 år föddes dottern Stina Cajsa som kom att gifta sig med brukspatronen Johan Carlsson Schröder i Torsby.

Hans Ekebon var bruksförvaltare, ibland nämns han som brukspatron, på Brattfors bruk. Kanske var det en position han fått genom giftermålet med Christina, men troligare är nog att han tack vare jobbet träffade henne. Hon var ett utmärkt gifte för honom då hon tillhörde arvingarna till Brattfors bruk efter fadern Johan Bratt. Hans Månsson Ekebon var född 1675, sannolikt i Karlstad till en Magnus Ekebon. Inledningsvis antog jag att han var från Kristinehamn och då finns det endast en möjlig far, Magnus Gustafsson Ekebon (1648-1696), eftersom fadern måste heta Magnus/Måns. Källäget är inte bra när det gäller Hans Månsson Ekebon, men än så länge gör jag antagandet att han föddes i Karlstad och att Maguns Ekebon i Karlstad och Magnus Ekebon i Kristinenamn var kusiner.

¹ Bratt, H., *Några anteckningar om släkten Bratt från Brattfors och med den befryndade släkte med namnet Bratt*. 1951, s. 179.

Eftersom Hans Ekebon var nära släkt med Ekeboms i Kristinehamn och att det finns en del skrivet om dem ska jag säga några ord för att visa vad släkten sysslade med. Magnus Ekebon var borgmästare i staden, och representant för Kristinehamns borgare vid någon riksdag. Stadens historietecknare Axel E. Löf menar också att han var "häradshövding över Östersysslet". Magnus och brodern Arvid Ekebon delade faderns gård i Kristinehamn vid arvskiftet. Magnus tog också över borgmästarsysslan och brodern tog plats som rådman.²

Magnus far var Gustaf Månsson Ekebon (1617-1682) född i Karlstad, död i Kristinehamn. Han hade olika sysslor över livet. Han var jurist och som sådan stadssekreterare i Karlstad, och han var brukspatron på Matlångens bruk (senare omdöpt till Lundsbergs bruk) i Lungsunds socken. Gustaf gifte sig med Anna Roman från Kristinehamn och kom att flytta dit. Intresset för Matlången torde ha haft en koppling till att hennes far Arvid Pedersson Roman hade ägarintressen i detta bruk. Mer om honom nedan.

Gustaf Månsson var inledningsvis en kontroversiell person i Kristinehamn, men: "Han blev dock med tiden omistlig för staden... Men egenmäktig, självmedveten och skrupelfri, var han tillika en kraftkarl, varför han fick ovänner." Krafterna var dock på upphällningen när staden ville skicka honom till riksdagen i Stockholm 1680. Han "undanbad sig på grund av bröstsjukdom". Axel E. Löf skriver: "(han hade troligen hjärtfel, han var nämligen ovanligt korpulent)".³ Han lät sig övertalas att åka men blev sämre och tvingades stanna hemma. Redan vid riksdagen i Uppsala 1654 hade Gustaf representerat staden.

² Löf, A. E., *Kristinehamns historia*, del 2, s. 188 och 219.

³ Löf, Axel E., *Kristinehamns historia*, del 2, s. 218.

Personer i Schröders släktträd som representerade Kristinehamn vid riksdagar var rådmannen Lars Töresson Schytler vintern 1659-1660 i Göteborg när Karl X Gustav oväntat avled i komplikationer av influensa och borgmästaren Anders Larsson Bånge i Stockholm 1660.⁴

Gustav Månsson Ekebom var son till Måns Eriksson, född omkring 1590 och död 1642. Nu är vi även inne på Hans Månsson Ekebom släktträd. Måns Eriksson anges ha varit fogde i Västersysslet. Han var i sin tur son till borgmästaren i Karlstad, Erik Månsson, född omkring 1560 i Östra Ämtervik, vilken var son till Måns Andersson, född omkring 1530 i Nylöse. Måns var fogde i Karlstad, lagman i Värmland och bosatt i Fölsvik, Östra Ämtervik. Karlstad fick stadsrättigheter 1584 så den här släkten tillhörde de styrande från början.

Hans Ekeboms hustru Christina Bratt (1687-) var dotter till Brita Schytler (ca 1665-1696), vars far Lars Töresson Schytler (-1669) var rådmann, riksdagsman och vågmästare i Kristinehamn under 1600-talet. En vågmästare hade hand om stadens våg där särskilt järn vägdes och inspekterades.

Christina Bratts far var den tidigt bortgångne brukspatronen på Brattfors bruk Johan Bratt, död 1692. Han torde ha varit född vid mitten av 1600-talet. Johans far var Anders Andersson (1609-1676), med tillägget Bratt och ibland Bånge. Han var brukspatron i Brattfors och handelsman i Karlstad. Dennes far, också han Anders Andersson Bratt (ca 1580-1677), var gift med Kerstin Larsdotter Bånge (ca 1590-1649), dotter till Lauritz Bånge (ca 1550-), vilken i så fall var Christina Bratts mormors farfar respektive farfars morfar. I så fall var hennes föräldrar Johan Bratt och Brita Schytler tremänningar.

⁴ Löf, Axel E., *Kristinehamns historia*, del 2, s. 314-316.

Lauritz Bånge var borgare i Nylöse och tillhörde de som flyttade till Brätte när danskarna tog Älvsborgs fästning. Idag finns Bångegatan i Gamlestaden i Göteborg. I Brätte, vid dagens Vänersborg, var Lauritz handelsman och rådman. Sonen, Britas Schytlers morfar, Anders Larsson Bånge (-1661) föddes i Brätte men flyttade till Kristinehamn där han blev borgmästare, han dog 1661. Sannolikt hette Lauritz Bånges far också Anders Bånge, verksam i Gamla Lödöse under 1500-talet.

Joen Larsson

Johan Bratts mor hette Ingrid Ekman (1626-1687).⁵ Hennes mor var också en Bratt, men från en annan släkt. Hon hette Anna Persdotter (1600-1647), vars far var Per Jönsson Bratt af Höglunda (ca 1570-1639).

Ingrid Ekmans far Joen (Jon) Larsson föddes omkring 1599, död troligen i februari 1674 i Väse socken, Värmland. Om honom finns det en del skrivet. Han skall ännu levat i januari 1674, då han "låg i sotesäng" på sin gård Hovlanda. Joen Larsson blev häradsskrivare i Östersysslet 1633, som då var Louis de Geers arrende. År 1645 blev han rådman i Karlstad och 1650 kronans befallningsman i Västersysslets fögderi i Värmland. Han ägde en rad gårdar i Värmland: i Glumserud, Barsjötorp, Ökna och Hovlanda. Oklart om han hade frälserätt på samtliga gårdar. Han bodde på Ökna i Östra Fågelvik socken men flyttade 1656 till Hovlanda på Arnön i Väse. Där hade han mark och fiskevatten. Utanför Arnön kom hans andra hustru Elisabeth Bengtsdotter att drunkna när hon gick genom isen 1672.

I Karlstad hade han burskap och egen gård. Han var även industrialist i det att han hade ägande i Brattfors bruk, anlade Hökebro hammare i

⁵ Den välkända handels- och industrifamiljen Ekman i Göteborg härstammar från en bror till Ingrid.

Nyed, ägde Glumshammaren norr om Väse, och hade som förläning fått andel i hyttan i Sunnemo. Hammaren i Brattfors överlät han till mågen Anders Andersson Bratt/Bånge.

Joen Larsson beskrivs som en betrodd och känd man på sin tid, även utanför Värmland, och förmögen. Hans första gifte med Anna Bratt af Höglunda bidrog till rikedom. Barnen i hans första gifte med Anna Bratt kallade sig Ekman (Eckman), som Ingrid Ekman. Barnen i det andra giftet med Elisabet Bengtsdotter tog namnet Carlgren.

Joen Larsson var befallningsman och därmed högste befäl över hemvärnet, den så kallade vargeringen, vid strider mot Norge. Han sägs också ha varit av Glumserudsläkt som "var en av Mellansveriges förmögnaste på grund av sin handel med smide ur sjömalm från inte minst Östra Fågelvik". Han hade också egendomar i Glumserud. Förmodligen hade släkten varit involverad i järnhanteringen sedan 1300-talet.⁶

Bratt från Brattfors och Bratt af Höglunda

Två linjer av Bratt med eventuellt gemensamt ursprung smälter samman i Johan Bratt. Hans föräldrar var som nämndes ovan Anders Andersson Bratt och Ingrid Ekman vars mor var nämnda Anna Bratt af Höglunda. Om fadern Per Jönsson Bratt af Höglunda kan man läsa: "Ägde Vik i Arvika socken samt Berg, Rud, Norserud, Ökna och nästan allt frälse i Jösse härad. Underskrev, bland hertig Carls lagläsare och fogdar, Uppsala mötes beslut 1593. Introducerad 1625 under nr 49."⁷ Alltså introducerad på riddarhuset.

⁶ Joen Larsson "Jon" Ekman (<http://www.brattnet.com/webtrees/individual.php?pid=I579&ged=Brattree>).

⁷ Bratt af Höglunda nr 49 (www.adelsvapen.com/genealogi/Bratt_af_Höglunda_nr_49)

Hade Johan Bratts föräldrar en gemensam ana under 1400-talet? Jag ska kort beröra den frågan och därutöver presentera vad som finns skrivet om några personer i släkten Bratt från Brattfors.⁸

Släkten Bratt från Brattfors ansökte hos Riddarhuset om att bli upptagen på originalstamtavlorna för adliga ätten Bratt af Höglunda. Detta avslogs av 1896 års adelsmöte med argumentet att hållbara bevis saknades. Frågan gällde om Bratt från Brattfors var släkt med den ursprunglige frälse mannen Bratt i 1400-talet som Bratt af Höglunda byggde sin frälserätt på. Trots att begäran avslogs fanns det indicier som talade för släktskap.

Den eventuellt gemensamma anan för de båda grenarna var frälse mannen Nils Steinarsson Bratt (ca 1411-1468), adlad av Karl Knutsson Bonde. Sonen Mats Nilsson Bratt (1459-1549), ska ha gett upphov till ätten Bratt af Björke som leder till Anders Andersson Bratt, medan en annan son, Nils Nilsson Bratt (1448-1490), leder till Bratt af Höglunda.⁹

En central person i släktforskningen om Bratt från Brattfors är Anders Olsson Bratt, född 1530, död 1605 i Nylöse. Frågan som har ställts är om han var släkt i nedstigande led från Mats Nilsson Bratt och Nils Steinarsson Bratt.

Anders Olsson Bratt nämns som borgare och rådman 1587-1601 i Nylöse stad, och kallades Anders Olsson i Vallen. Han ska ha tillhört de mer förmögna borgarna i Nylöse och gjorde flera fastighetsaffärer som finns dokumenterade. Det finns inga ordentliga bevis för att han var ättling till

⁸ Bratt, C., *Bratt från Brattfors. En släktkrönika*. 1992, som i sin tur mycket bygger på Bratt, H., *Några anteckningar om släkten Bratt från Brattfors och med den befryndade släkte med namnet Bratt*. 1951.

⁹ Bratt, släkt (<https://sok.riksarkivet.se/SBL/Presentation.aspx?id=16881>)

Nils Steinarsson Bratt. Indicier finns dock, som att "Bratt af Brattfors" fört ett vapen med Bratts tre stjärnor och att Anders Olsson hade en kusin vars sonsons sonson Carl Gustaf Bratt fick tillstånd av Riddarhusdeputationen att representera adliga ätten Bratt af Höglunda vid riksdagarna 1755-1756 och 1760-1762.

Av Anders Olsson Bratts söner blev Anders stamfader för adliga ätten Drakenfelt och släkten Bratt från Brattfors. Enligt släktforskaren Christian Bratt har flera släktforskare ansett att Bratt från Brattfors har samma ursprung som adlade Bratt af Höglunda.¹⁰

Sonen Anders Andersson Bratt (Bånge), född omkring 1585 i Nylöse, död före 1661 i Vänersborg, nämns som stadsskrivare och köpman. Tidigast nämnd 1601-1610 i Hans Engilsmans rote i Nylöse. Han tillhörde de som tvingades fly för danskarna. Inkom därifrån till Brätte omkring 1612 och nämndes där bland borgerskapet 1619. I Brätte blev han stadsskrivare 1631 och var detta till åtminstone 1640. Brätte stads invånare tvingades på kunglig befallning att flytta till det nyanlagda Vänersborg dit Bratt kom 1648 och erhöll jord. Här verkade han som köpman till sin död. Anders Andersson Bratt uppges av okända skäl ha upptagit sin hustrus namn och kallade sig Bånge.

Den äldste av hans söner, Sven Andersson Bånghe (omkr. 1610-1644), deltog i 30-åriga kriget och avancerade till löjtnant vid Västgöta-Dals regemente. Han ska ha blivit tillfångatagen i slaget vid Leipzig 1642 men återkommit till sitt kompani och avlidit 1644 i Helsingborg.

Han använde sig av ett sigill som tydligt visar en adlig sköld med ätten Bratts tre stjärnor.

¹⁰ Bratt, C., *Bratt från Brattfors*. 1992, s. 18.

Den andre sonen Anders Andersson Bratt d.y. föddes omkring 1615, död 1677 i Brattfors. Han var enligt källor bruksbokhållare i Storfors, senare brukspatron och ägare till Jonsbols bruk i Brattfors. Bruket grundlades 1641 men hade anor från tiden före 1540 och räknas till en av Värmlands äldsta bruk. Han hade burskap som borgare i Karlstad, men flyttade till Filipstad och burskap där.

Släktforskaren Helmer Bratt beskriver det han hittat om Anderssons affärer. I huvudsak köpte och sålde han järn, spannmål och salt, men även tobak och humle. Många gånger var han på tinget i affärstvister, några gånger för landsköp, dvs han bröt mot regeln att handeln måste ske i en stad. Han hamnade också inför rätten i ett misshandelsmål där han använt knytnävar och kniv mot en annan handelsman i en tvist. Andersson var 60-65 år, borgare och brukspatron, förmögen, trots det slogs han. Helmer Bratt är dock överslätande och menar att detta är en tidsbild. Han skriver att protokollen är fulla av dylika händelser med folk av denna karaktär.¹¹ Historiker har också visat att 1600-talet var en våldsamt tid.

Anders Andersson sägs ha återupptagit namnet Bratt som fadern och namnen hade utbytt mot sin hustrus namn, alltså Bånge. Han grundade en hammarsmedja och fick del i bergsmännens hytta, var en av initiativtagarna till byggandet av Brattfors kyrka. I en gammal liggare har han skrivit: "År 1661 den 20 juni begynte vi att bygga Brattfors kyrka. Gud allsmäktig låte detta fullbordas Guds namn till pris och ära och våra själar till välfärd och salighet". Anders Andersson Bratt med maka Ingrid Ekman och många av barnen fick sin sista viloplats under kyrkans kor.¹²

¹¹ Bratt, H., *Några anteckningar om släkten Bratt från Brattfors och med den befryndade släkte med namnet Bratt*. 1951, s. 99-104.

¹² Erixon, S., *Sveriges bebyggelse*. 1963.

På nätet kan man följa Brattarna långt ner i norsk vikingatid och till legendariska hövdingar. Mer källkritiska släktforskare, som Helmer Bratt, menar att det finns ett norskt ursprung i medeltiden men hur kopplingarna ser ut är osäkert. Han gjorde en omfattande undersökning och jämförde med tidigare undersökningar utan att kunna säga något bestämt.¹³

Nedan finns en tabell som visar de två Brattsläkterna. Hur väl stämmer tabellen med de bevis som finns? Tabellens högra led är förmodligen mindre kontroversiell än den vänstra. På den vänstra sidan stammar de eventuellt från Björke vid Sunne, idag kallat Björkefors där forsen från sjön Björken rinner ut i Övre Fryken. I vår tid känt genom ägaren till herrgården, fotbollstränaren Sven-Göran "Svennis" Eriksson.

¹³ Bratt, H., *Några anteckningar om släkten Bratt från Brattfors och med den befryndade släkte med namnet Bratt*. 1951.

		Christina Bratt, 1687- Brattfors Johan Bratt, -1692 Brattfors, patron, ärvde bruket	
Anders Andersson Bratt, 1610 Brätte-1677 Brattfors	Gifta	Ingrid Jonsdotter Ekman,1626 Fågelvik-1687 Brattfors	
Anders Andersson Bratt/Bånge, ca 1580 Nylöse-1661 Vänersborg		Anna Persdotter Bratt af Höglunda, 1600 Nor-1647 Fågelvik	
Anders Andersson Bratt, 1555- före 1619, köpman, rådman Nylöse och Brätte		Per Jönsson Bratt af Höglunda, 1570-1639, adlad 1625	
Anders Olsson Bratt, 1530-1605, köpman, rådman Nylöse		Jöns Pedersson till Höglunda och Bråne, 1557- efter 1604	
		Per Persson till Höglunda (1540-57)	
Olof Mattsson Bratt, ca 1500- skattebonde i Björke		Peder Nilsson till Höglunda	
Matts Nilsson Bratt till Björke, 1460-ca 1550, frälseman		Nils Nilsson Bratt (ca 1458-före 1490)	
		Nils Steinarsson Bratt ca 1410-, adlad 1456, fogde i Värmland Steinar Bratt ca 1385-1455 Norge	

Tabell: Två släkter Bratt som sammansmälta

Greta Lisa Robsahms anor

Carl Magnus Schröder d.ä. (1734-1802) gifte sig 1769 med den tretton år yngre Greta Lisa Robsahm (1747-1834). Hon var dotter till brukspatronen Jacob Hermansson Robsahm (1695-1778). Här giftes två brukssläkter samman, och för släktforskaren är Greta Lisa ett fynd eftersom hon drar med sig många olika släkter och namn.

En kusin till hennes far Jakob Robsahm hette Carl Magnus Robsahm. Han samarbetade med Sven Rinman i förbättrandet av stålbränningen på Vissboda bruk, en händelse i stålindustrins historia. Carl Magnus var gift med Anna Elisabeth Geijer, faster till Erik Gustaf Geijer. Deras son som också hette Carl Magnus, tremänning med Greta Lisa, adlades af Robson. Hans dotterson var far till Gustaf de Laval, uppfinnaren från Orsa som gjorde företagshistoria, kanske mest känd för den framgångsrika separatorn för mejeriverksamhet. Gustaf de Laval var sexmänning med Olof Reinhold Schröder, barnbarns barn till Greta Lisa.

Ett möjligt kungligt spår finns i Greta Lisa Robsahms anor nere i dansk historia. Personen som utgör nyckeln hette Geseke "Frederiksdatter". Hon har gett upphov till en intressant källkritisk diskussion på nätet (anbytarforum) och en hel del frustration. Helt kort ser linjen ut så här: Greta Lisas farfars mor, Kristina Catharina Tersmeden (1649-1697), hade en farmor som hette Magdalena Hoyer (ca 1575-1625). Hon kom från Oldenworth i Holstein och var dotter till Caspar Hoyer (1540-1594), ståthållaren (staller) hos hertigen av Gottorp. Caspar byggde förövrigt herresätet Hoyerswort som finns att beskåda än idag. Caspars farfar, en dansk krigsöverste vid namn Herman Hoyer (1477-1541) gifte sig med Maria Knudsen (1515-). Hon anses vara dotter till en kvinna vid namn

Geseke. Denna Geseke ska ha varit en av två halvsystrar, Katarina hette den andra, som var oäkta barn till hertig Frederik av Oldenburg. Han blev 1523 dansk kung med namnet Frederik I. Hans föräldrar var kung Kristian I och drottningen Dorothea von Brandenburg-Kulmbach. Dorothea är varje släktforskares önskedröm. Från henne bär det rakt ner i hela den tyska högadeln och kungligheter i de flesta västeuropeiska länder.

Det är släktforskaren Rune Kjellander som redogör för dessa uppgifter i boken *"Familjen Hoyer i Schleswig-Holstein och Sverige"*.¹⁴ Frågan är här hur pålitliga uppgifterna om Geseke är? Hon kanske föddes 1493, en oäkta dotter till gästgivardottern Marike Degener i Husum. Men källäget är inte det bästa, det tycks till och med vara tämligen obefintligt. Visserligen anges hon som dotter till Frederik i en rad historiska verk i Danmark¹⁵, men primärkällor tycks saknas än så länge. Geseke är därför omdiskuterad av släktforskare. Uppgiften om hennes kungliga blod tycks dyka upp under 1700-talet från en borgmästare i Kiel, och har sedan återgivits i andra skrifter. Kjellander har en kopia på en handskrift från denne borgmästare, som själv var avkomma till Geseke. Borgmästaren hade alltså intresse av att vara släkt med danska kungahuset.

Det finns dock omständigheter som talar för att det faktiskt kan vara sant. Geseke gifte sig med häradsfogden Hans Knutsen d.y., vars far hade adlats av Kristian I. Det får anses som ett anmärkningsvärt gifte, till och med osannolikt, om hon bara var en oäkta dotter till en gästgivardotter.

Hans Knutsens och Gesekes dotter Maria gifte sig med krigsöversten Herman Hoyer, men han dog redan 1541. Hon var då en ung änka på ca

¹⁴ Uppgifter om de här människorna är i huvudsak hämtade i Kjellander, R., *Familjen Hoyer i Schleswig-Holstein och Sverige*. 1988.

¹⁵ Carl Langholz nämner i sin *Anetavle for berømte danskere. Digtere og forfattere*. 1989, kung Frederik I som far till Geseke Frederiksdatter; likaså Knud Gether, *Middelalderfamilier i Flensborg og Nordfrisland og deres efterkommere i Danmark, Tyskland og Norge*, bd.I-II. 1987.

26 år. Hon gifte om sig med Cornelius Hamsfort den äldre, en dansk läkare och apotekare. Hamsfort blev medikus hos Kristian III 1538, hovapotekare 1540, samt erhöll medicine doktorsgrad 1544, den först utdelade vid Köpenhamns universitet. År 1549 blev han apotekare i Odense. Både före och efter 1549 vistades Hamsfort som livläkare i långa tider vid Kristian III och drottning Dorotheas hov, intressant eftersom Maria eventuellt var barnbarn till Frederik I. Kristian III var som son till Fredrik I och i sådant fall morbror till Maria Knutsen. Det kan förklara hur och var Maria och Cornelius träffas. Tydligt är att både Geseke och dottern Maria befann sig nära kungafamiljen, vilket kan tyda på att Geseke verkligen var Frederik I "naturlige datter".

Ovan nämnda Magdalena Hoyer (ca 1575-1625) hade rötter i adliga släkter i Holstein. Hennes mor var Anna Wulff (1543-1598) från Kiel, vars far och farfar, liksom morfar Paul Harge (1470-1531) var borgmästare i Kiel. I Holstein fanns en stor klan av prominenta släkter, "Die Wolffe und Pogwische", som alla bar likartade vapen, en vit varg på blå sköld med en hjälmprydnad. Dessa släkter bar namnen Wulff, Pogwisch, von der Wisch, Knob, Brokow och Langelowe.

Anna Wulffs far hette Conradt Wulff (ca 1495-1561). Han föddes och verkade i Kiel som rådman och borgmästare. Han var magister och en god vän till Martin Luther. Dessutom adelsman och herre till Südensee gods i amt Flensburg och Süderstapel i amt Gottorf, och han ägde hus i Kiel. Även fadern Nicolaus Wulff (ca 1445-1518) var rådman och borgmästare i Kiel och herre till Süderstapel. Wulff var en riddarätt som kan spåras till ca 1200 och Marquard Wulff. Kopplingen till Kiel tycks ha varit gammal. Marquards son Pape Wulff var förutom riddare till Bissee även fogde i Kiel. Harge är ett namn som återkommer i Wulffs släkträd när en senare Marquard Wulff gifter sig år 1400 med en kvinna med

namn Harge. Andra namn som förekommer med koppling till Kiel är Köler och von Moisling. Conrad von Moisling var riddare under 1200-talet.

Magdalena Hoyers far var Caspar Hoyer (1540-1594). Han studerade juridik i Köpenhamn och fortsatte sedan sina studier i Wittenberg, Straßburg, Köln och Frankfurt an der Oder. Efter studierna blev han danske kungens diplomat i Polen. Kort därefter kom han i tjänst hos kungens yngre bror hertig Adolf I av Schleswig-Holstein-Gottorf. Det ledde till att han år 1578 blev ståthållare (staller) över Eiderstedt, Everschop och Utholm. Han kom att belönas rikligt och blev bland annat stor jordägare med 700 hektar.

Caspars far Herman Hoyer (1477-1541) var en adlad krigsöverste, hans far Jacob Hoyer (1445-1500) var officer och slottsfogde, och farfar Hinrich Hoyer (1415-) krigare från Hoya söder om Bremen. Herman Hoyers hustru hette Maria Knudsen, vars farfar Hans Knudsen d.ä. (1430-ca 1502) var storgodsägare i Schleswig och Holstein och adlad av Kristian I (sköld: två stjärnor över ros). Jacob Hoyer gifte sig med Metta von Schack (1470-1563). Denna riddarätt kan spåras till Nobilis Scaccus de Bardewic som levde vid mitten av 1100-talet. Släkten ska ha inkommit till trakten kring Lüneburg och byn Bardowick (sydöst om Hamburg) med Karl den Store och erhållit förläning (förmodligen för krigsinsatser mot Longobarderna). Det är ont om hustrur nämnda i denna släkt, men Mettas far Otto von Schack var gift med Abel von Ritzerow. Hennes namn kan följas till farfars far Hartwig der Alte von Ritzerow under 1300-talet. Modern hette von Züle och farmor von Grünow. Hartwig der Alte gifte sig med Grete von Lützwow, vars farfar Johannes de Lutzowe var riddare och tillhörde Mecklenburgs uradel, med egendomar i Panitz i Wittenburg. Han hustru var Sofia von Melenkke.

En betydande andel av befolkningen i Sverige och i Västeuropa har någon av dessa människor i sina anor.

Christian Robsahm

Christian Robsahm (1613-1685) kom troligen från Tyskland. Namnet Robsahm anses betyda fröet från en rova i tysk stavning.¹⁶ Enligt en annan uppgift ska stamfadern ha flytt från Skottland till Sachsen under de inbördes striderna på 1500-talet, förmodligen avses religionsstriderna. Det skotska namnet Robson ska ha förtyskats till Robsahm, vilket väl inte låter helt logiskt. En förtyskning av namnet borde bli Robsohn.

Han uppges först ha varit ryttare men senare slagit sig på handel. Ryttare bör betyda militär och kanske deltog han i trettioåriga kriget. Både tyskar och skottar värvades till svenska armén och stred i Tyskland. Efter kriget var det åtskilliga som bosatte sig i Sverige.

Christian Robsahm var först handlare i Köping och Västerås innan han anställdes som bruksskrivare vid Larsbo bruk i Söderbärke åt släkten Kock (adlad Cronström). Han var först boende under Klockarbo åren 1643-1646 och därefter på Larsbo. Han återfinns 1649 vid Malingsbo bruk i Söderbärke, som han arrenderade. Under sin tid där anlade han Korslångs och Nyfors hammare i Söderbärke och Björsjö masugn (Nyhyttan) i Norrbärke. Han flyttade omkring 1677 till Perhindersbo, intill sjön strax norr om kyrkbyn i Söderbärke, och kallades enligt traditionen av lokalbefolkningen för Malingsbotysken. Hans hustru, den 11 år yngre Catharina Bartels (ca 1624-1694), uppges ha varit född i Tyskland. Paret hade veterligen elva barn varav fyra söner blev stamfäder för var sin släktgren.

¹⁶ Robsahm, släkt, Svenskt Biografiskt Lexikon (<https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Mobil/Artikel/6781>)

En av söner, Jacob Robsahm (ca 1645-1716), efterträdde fadern som arrendator av Malingsbo bruk men inköpte år 1703 Bofors och Björkborns bruk i Karlskoga. Han gifte sig med en dotter till Herman tor Smede, eller Tersmeden (1610-1667) som hette Kristina Catharina (1649-1697). Fädernas koppling till Larsbo antyder att de kände varandra väl.

Bland Jacobs 14 barn i äktenskapet med Kristina Tersmeden är det sonen Herman Robsahm (1669-1698) som för denna berättelse vidare. Han var bruksföreståndare vid Nyfors och Korslångs hammare i Söderbärke och gifte sig med en flicka från Västerås, Katarina Ling (1675-1696). År 1695 ingick "Jungfru" Katarina Ling och "Monsieur" Herman Robsahm äkteskap i Gagnefs kyrka, och 1703 gifte sig systern Jungfru Maria Erichsdotter Ling med mästerkopparslagare Anders Strandberg i samma kyrka.

Katarina Ling dog endast 21 år gammal efter sonen Jacobs födelse, förmodligen av komplikationer från nedkomsten.

Denne son Jacob Hermansson Robsahm (1695-1778) blev far till Greta Lisa Robsahm som vi återkommer till. Han skrivs som brukspatron vid Mölnbacka bruk gift med Madame Ulrica Palm (1719-1805). Enligt uppgift anlade han också Karlsfors bruk 1748 genom en överflyttning av smide från Mölnbacka.

Den tidigt avlidna Katarina Lings far var Erik Eriksson Ling (1642-1702). Han föddes i Badelunda vid Västerås och dog i Gagnef där han innehade en tjänst som komminister (präst). Lings hustru Brita Andersdotter var född i Falun 1641. De gifte sig 1674. Hon överlevde maken med tio år och avled 1712 i Gagnef.

I "Westerås Stifts Herdaminne af Joh. Fr. Muncktell, Andra delen", som berättar korta levnadshistorier över kyrkoherdar och komminister, kan man läsa följande:

"Ericus Erics Ling. Född i Badelund 21 Nov. 1642. Fadr. Hemmansbrukare, men blef Borgare i Westerås. Student i Upsala 1670 efter långvarigt sträfwande på hemorten, då han ock en tid war Consistorii Cursor. Återkom till Westerås 1673 och blef Notarius totius Gymnasii och tillika Director musices wid lärowerket. Pwgd 1674 och biträdde en Comm. wid Domkyrkan. Denna tiden hörde ännu till musiken att blåsa basun, och Ling klagade "att 10 år hafwa dragits med" detta swåra instrument, som förstört hans helsa. Skolmästare här 1683 och Comm. 1700. Fick i Jan. 1702 ett häftigt anfall af slag eller fallandesot med grufliga åtbörder, som hotade twärt med döden och satte hans ömsinte Pastor i förskräckelse. Wid besinnande sökte han derföre få öfwerlemna tjensten till blifwande måg, som bifölls af församlingen och Consistorium. Död 23 Mars s. å."

Han prästvides alltså 1674 och blev assistent till en komminister i Västerås domkyrka innan han fick en tjänst i Gagnef som skolmästare 1683 och som komminister 1700. Detta framgår inte klart i Herdaminnet, men förklarar varför dottern Katarina gifte sig i Gagnef. Svärsonen blev komminister i Gagnef efter Ling, Christopher Forsberg, gift med Lings dotter Elisabeth.

Herman tor Smede

Herman tor Smede (1610-1667) lär ha anlänt till Sverige och Nyköping på julafton 1626. Han ingick i följet till Marcus Koch. Herman var utbildad i Liege, men kom från en borgarfamilj i staden Flensburg, i Schleswig-Holstein. Omkring 1636 blev han förvaltare för Öllösa Bruk

med "stort ansvar, vida befogenheter och ofta otillräckliga resurser på plats".¹⁷ Herman var bara en av de tysk-danska invandrarna till Sverige under 1600-talet som hade en liknande bakgrund. Här kom de direkt in i en medelklass och många avancerade snart. Hermans avkommor gjorde karriär och en gren adlades. Det är ingen avancerad gissning att tro att de här människorna med sin bakgrund kom att spela en stor roll för Sveriges utveckling, inte minst inom handel och industri.

Han gifte sig 1644 med den 21-åriga Catharina Klein (Kleen), född i Brabant 1623. Som späd kom hon med sina föräldrar till Skultuna bruk. Hennes far, Peter Klein från Liege var inkallad som mineralog och specialist på mässingsgjutning vid det nya bruket. Men han dog redan samma höst. Modern, Gertrud Rougland, var av holländskt ursprung. Hon gifte om sig med bruksförvaltaren på Skultuna, Niclas Nothman, men dog 1629. Catharina växte upp på Skultuna och senare Skeppsta med sin styvfar.

Herman och Catharina fick tre barn i tät följd men de dog i späd ålder. Det fjärde barnet, Kristina som föddes i Öllösa, fick leva till vuxen ålder. Hösten 1650 lämnade de Öllösa bruk. Marcus Koch hade ordnat en ny framtid för dem tillsammans med svågern Johan Hellbeck. De skulle driva Nisshyttans bruk i Säter, med hamrar i Saxå och Larsbo. På Larsbo stannade Herman livet ut. Catharina Klein dog 1699 i Kolsva, efter att ha varit änka i knappa omständigheter sedan 1667. Dottern Kristina Tersmeden gifte sig 1666 med Jacob Robsahm på Malingsbo bruk och fick en rad barn men dog relativt ung 1697, 47 år gammal. Därefter förvärvade mannen bruken Bofors, Björkborn och Valåsen i Karlskoga och flyttade dit.¹⁸

¹⁷ Barke, A-B., "De vill berätta", i Södertälje Probanden. Organ för Södertälje släktforskarförening, årg 30 nr 167-168, 2008.

¹⁸ Barke, A-B., "De vill berätta", i Södertälje Probanden. Organ för Södertälje släktforskarförening, årg 30 nr 167-168, 2008.

Herman far Thomas tor Smede (1564-1625) var en köpman i Flensburg som gjorde konkurs 1602. Han var tredje generationen i Flensburg. Familjen kan spåras till en Claus tor Schmede (1465-1497), förmögen köpman i Stade, Westfalen. I deras giften finns namn som Lange, Jepsen, Lorup och Hoyer.¹⁹

Vångasläkten och Fegraeus

Prästen Johannes Benedicti (1519-1586), egentligen Hans Bengtsson, är stamfar till släkten Fegraeus. Han har tidigare ansetts vara av Vångasläkt som var lågrälse och "räknade släktskap med de flesta betydande ämbetsmänna- och prästsläkter i norra Västergötland och södra Värmland".²⁰ Vångasläkten i Västergötland är dock enligt släktforskare av oklart ursprung och sammansättning i medeltiden.

Bengt Haraldsson var född omkring 1490 i Nylöse, död omkring 1550. Han var adelsman och borgare i Älvsborgs stad vid fästningen, tillika ägare av skeppsparter (andelar) där. Han deltog bland frälsemännen på riksdagen i Västerås 1527, då reformationen genomdrevs. År 1535 räknades han upp bland det rusttjänstskyldiga frälset (adelns rytteri) i Västergötland. Han bodde då i Nylöse.

Bengts har angetts vara bror med Skaras siste katolske biskop Magnus Haraldsson och de båda tycks ha varit indragna i västgötaherrarnas uppror mot reformationen och Gustav Vasa 1529, vilket kostade en Nils Olofsson Vinge huvudet. Det finns släktträd på nätet som visar vägen ner i medeltiden på denna "Vånga-gren", som i princip tycks vara besläktad med hela den medeltida högadeln. Dessa släktträd är högst osäkra enligt seriös forskning.

¹⁹ Kjellander, R., *Familjen Hoyer i Schleswig-Holstein och Sverige*. 1988.

²⁰ Löf, A. E., *Kristinehamns historia*, del 1, s. 178.

Hans far kanske var Harald Månsson, född omkring 1460, borgare i Nylöse och bosatt på Stora Vånga. Enligt släktforskaren Gabriel Anrep (Svenska adelns ättar-taflor) tillhörde han "den gamla förnämliga Vångaslakten, vilken i skölden förde tre rinnande strömmar och på hjälmen två horn samt var delad i herrskapen till Bodehult, Ljusefors, Stora Vånga, Hinsekind, Bryneslöv och Näs".²¹ Denna släkt har dock av senare tids forskning visat sig vara en sammanblandning av ett flertal orelaterade personer som under 1400-talet förde likartade vapen med böljor eller strömmar.

Bengts son Harald Bengtsson levde i Nylöse ungefär 1520 till 1576, och var ägare till egendomar i Surte i Angereds socken, och Söderby i Fellingsbro socken. Under en tid var han tullskrivare och köpman i Älvsborgs stad och sekreterare på Älvsborgs fästning. Älvsborgs stad utgjorde ett mellanspel i Göteborgs historia, ett dramatiskt sådant. På order av Gustav Vasa flyttades den närbelägna staden Nylöse till denna plats 1547. När danskarna år 1563 närmade sig i samband med att det Nordiska sjuårskriget bröt ut, brände svenskarna ner staden. Många sökte då skydd i Älvsborgs fästning, vilken dock föll i danskarnas händer efter en kort belägring och förblev danskt fram till att Stettinfredens villkor uppfyllts på sommaren 1571. Sverige fick betala en enorm summa till danskarna för att återfå området, alltså den första Älvsborgs lösen.

Harald Bengtsson anses ha blivit tullskrivare i Älvsborg 1571 och konung Johan III:s och hertig Karls köpman. Men det är svårt att veta vad som avses, Älvsborg var inte längre en stad. Förmodligen var han köpman i Nylöse.

Harald gifte sig med N.N. Andersdotter, född ca 1530. Hennes far var möjligen Anders Trulsson från Marbo född omkring 1500. Han var fogde

²¹ <http://runeberg.org/anrep/4/0256.html>

och tillhörde en gammal frälsesläkt med ett vapen med en halv lilja och stjärna. Han bodde i Västervånga i Vånga socken, Skaraborgs län. Trulsson var gift med Christina Jönsdotter Lind, född omkring 1500. Hennes mor skall ha tillhört en adlig ätt, som i vapnet förde en grön lind i blått fält. Det här är osäkra uppgifter som släktforskare länge diskuterat.

Dottern Brita Haraldsdotter (1570-) gifte sig med Pehr Arvidsson, född 1555 i Nylöse och död efter 1605. Han var borgmästare i Nylöse och nämns i det sista protokollet därifrån 12/10 1605. En gata finns uppkallad efter honom och namnen (farfar) i Gamlestaden, Göteborg. Han var också underlagman, lagläsare och krigskommisarie i Värmland, en titel för en ämbetsman med uppgift att i krig åtfölja armén och sörja för dess avlöning, förplägnad och furagering, alltså skaffa hästfoder.

Pehrs far var Arvid Pehrsson, född omkring 1520. Hans far i sin tur var alltså den äldre Pehr Arwidsson, född omkring 1490 och död efter 1529. Han var borgare i Nylöse och sägs ha representerat staden vid riksdagen i Strängnäs 1529.

Frågan har gällt om Johannes Benedicti var son till ovan nämnde Bengt Haraldsson (1490-1550) av Stora Vånga.

Enligt äldre forskning skulle alltså släkten Fegræus därför utgöra en fortsättning på den "urgamla, förnämliga Wångasläkten", vilken skulle kunna följas till mitten av 1300-talet och som delat sig i "herreskapen till Bodehult, Ljusefors, Stora Wånga, Hinsekind, Bryneslöf och Näs", som H. Tersmeden skriver i en kalender över ointroducerad adel 1899.

Nu tycks det snarare vara så att Hans Bengtssons (Johannes Benedicti) anor är okända. Visserligen stammar de adliga släkterna Strömfelt och Fägerstierna från Hans Bengtsson, men en tidigare uppgift om att dessa tillsammans med adliga Appelbom och Igelström hade gemensamma

anor i Bengt Haraldsson synes felaktiga. Därmed har släkten Fegraeus förlorat sin förmodat adliga härkomst i Stora Vånga-släkten, vilken av några släktforskare ansetts ha haft medeltida frälserätt som förlorats i och med reformationen.

Nedan kan vi se hur prästsläkten Fegraeus småningom leder in i Schröders släkträd, de första namnen från 1500-talet.

Okänd – Hans Bengtsson (Johannes Benedicti) – Johannis Haraldus Andreas Fegraeus – Andreas H Fegraeus d.y – Thorbern Fegraeus – Gunborg Fegraea – Margareta Bellander – Ulrika Eleonora Palm – Greta Lisa Robsahm – Carl Magnus Schröder d.y.

Sambandet mellan Fegraeus och Vånga genom Bengt Haraldsson torde alltså vara högst tvivelaktigt.

Fler präster i 1600-talet

Flera prästsläkter har redan nämnts men det finns fler i dessa släkträd. Ett sådant exempel är Haqvinus Jacobi (1576-1652) som var kyrkoherde i Udenäs i Mariestads stift från 1623 till sin död.²² Innan han kom dit var han gårdspredikant vid Kroppa kungsgård vid blivande Kristinehamn från 1614-1622. När tjänsten avskaffades och kronan utarrenderade gården kom han till Udenäs.

Han prästvigdes i Gråmunkeklostret i Stockholm 1605 och blev antagen av Gustaf II Adolf till gårdspredikant vid Kroppa. Det är oklart vilka föräldrarna var, men fadern torde ha hetat Jacob eftersom prästens "civila" namn var Håkan Jacobsson. En källa på nätet anger att denne

²² Mariestads stift fanns 1580-1646.

Jacob var järnskrivare på Bro gård nära Kroppa. Järnskrivare var en titel på en tjänsteman som hade att uppta järnskatt och järnränta för kronan.

Anders Bellander (1660-1722) var barnbarn till Haqvinus Jacobi och hade tagit namnet efter födelseorten Bällefors i Västergötland. Han var kyrkoherde i Mariestad. Det här var en prästsläkt. Han var gift med Gunborg Fegraea (1666-1725) från prästsläkten Fegraeus. Hon var dotter till Thorbern Fegraeus²³ (1631-1689), gift med professorsdottern Ursula Loccenia (1640-1713). Ursula träffade sannolikt Thorbern Fegraeus i Uppsala. Hon var född där och som blivande präst var Uppsala den givna studieorten för honom. År 1660 gifte de sig. Han blev lektor i grekiska 1658 i Skara och kyrkoherde i Mariestad 1671, riksdagsman för prästeståndet 1672, 1675 och 1680.

Men det är lätt att det blir fel. Kyrkoherden i Fägre, Hans Hansson, hade 10 barn varav två bar samma namn, Andreas Haraldi. I skrift kallas de den äldre och den yngre. Båda hade en son som hette Thorbern Fegraeus. Den äldres son blev kyrkoherde i Horn och den yngres son blev kyrkoherde i Mariestad. Dessa kusiner med samma namn och karriär var dessutom nästan lika gamla, födda 1631 respektive 1633. Risken för sammanblandning är därför stor, inte minst som att båda tycks ha varit lektorer i Skara.

Vanligt var nog också att präster var viktiga ekonomiska aktörer genom det tionde (skatt) som de erhöll i natura. Forskaren Börje Hanssen undersökte ett prästhushåll i 1600-talets Skåne och kom fram till att

²³ Thorberns far Andreas Haraldi Fegraeus (1593-1666), farfar Johannis Haraldus Andreas Fegraeus (ca 1558-1619), liksom farfars far Johannes Benedicti (1519-1586) var präster i Fägre, Fägre igen och Särestad, allt i Skara stift. Som om detta inte vore nog så var Andreas Haraldi gift med Gunborg Thermander (1604-1659), dotter till kyrkoherden i Väse mellan Karlstad och Kristinehamn, Thorbern Andreas Thermander, död 1612. Och Johannis Haraldus var gift med Ingrid Håkansdotter Hornius (1566-1609), dotter till kyrkoherden i Horn ca en mil norr om Skövde, Arvidi Haqvinus (1544-1631).

denne präst hade omfattande affärer med att sälja naturprodukterna, som korn, och låna ut dem till bönder i behov av mat eller utsäde, alltså som en slags kreditgivare. Prästerna hade därför många gånger stor ekonomisk makt i denna funktion, och gjorde affärer med köpmän.²⁴

Johannes Loccenius – historiker och jurist

Johannes Loccenius (1598-1677) är värd att titta närmare på. Han var under en period skytteansk professor och när jag var student i statskunskap hade vi lektioner på Skytteanum, alltså det hus som är avsatt för professuren och bostad för dess innehavare. Leif Lewin var innehavare av professuren på min tid, men honom såg vi studenter knappt av. Jag hade naturligtvis ingen aning om Loccenius och den personliga kopplingen. Att Loccenius var historiker gör honom också extra intressant för min del. Han sägs ha varit en man med ”modern och encyklopedisk lärdom i politik, juridik, historia och vältalighet”.²⁵

Hans namn var en latinisering av Locken som var faderns namn, Albert Locken. Johannes adlades på ålderns höst för sina insatser, tillsammans med en son, till namnet Tigerklou, ett namn vilket han fick tillåtelse av kungen att inte använda. Han ville fortsättningsvis använda Loccenius, medan sonen antog det nya namnet.

Johannes var född i Itzehoe, Holstein. Moderns namn var Anna Sommer. Härkomsten för hustrun Ursula Tamm (1594-1652) är mer osäker. Vanligen anges att hennes föräldrar var Hinrik Tamm och Regina Fischbeck från Hamburg. En kapten Storkirk skriver dock i sina personhistoriska undersökningar att Ursula Tamms föräldrar var borgare

²⁴ Hansen, B., *Åter till Österlen - en tidig mikrohistoria*, 2010, s. 146-9.

²⁵ Johannesson, K., ”Inledning”, i Schefferus, Johannes, *En bok om det svenska folkets minnesvärda exempel*. 1671/2005.

och patricier från staden Elberfeld, idag en stadsdel i Wuppertal en bra bit från Hamburg.²⁶

Loccenius studerade vid gymnasiet i Hamburg, sedan vid universiteten i Helmstedt och Rostock, samt i holländska Leiden där han doktorerade i juridik 1625. Att han var gymnasist i Hamburg skulle kunna vara en ledtråd till var han träffade på hustrun. I Rostock blev han bekant med Johan Skytte som hade inrättat den skytteanska professuren i vältalighet och politik vid Uppsala universitet. Johannes blev rekryterad till Uppsala, en håla jämfört med de städer han var van vid.

Det var dock som extra ordinarie professor i historia han kom till Uppsala 1625, två år senare var han ordinarie. År 1628 utsågs han till extra ordinarie professor skytteanus, 1630 till ordinarie. Han var även rektor för universitetet vid några terminer (uppdraget roterade) och 1634-48 professor i romersk rätt, universitetsbibliotekarie, rikshistoriograf, juris professor honorarius 1666, och preses vid Antikvitetskollegium år 1672 då han efterträdde Georg Stiernhielm. År 1671 blev han frälseman då han fick skattefrihet för sina hemman och adlades tillsammans med sin son Albrekt, döpt efter farfar. Dottern Regina gifte sig med kollegan Johannes Schefferus medan dottern Ursula (1640-1713) gifte sig med Thorbern Fegraeus år 1660. Loccenius och Schefferus sägs ha utvecklat ett mycket spönt förhållande till varandra.

Som lärare hade han många betydelsefulla elever. När blivande Karl X Gustav studerade i Uppsala 1638 fick läraren Loccenius vackert komma och hålla latinlektionen på Karls kammare och där deltog även Magnus Gabriel De la Gardie. Det var sällan som de högdagliga deltog på

²⁶ "Ätten Scheffer" i Storkirk, O.F., *Kultur- och personhistoriska anteckningar*. 1915, s. 16. Loccenius dotter Regina var gift med professor Johannes Schefferus. Båda, liksom Loccenius, ligger begravda i Uppsala domkyrka. Loccenius grav finns nästan längst fram i mittgången, men döljs av den matta som ligger där.

lektionerna med vanliga studenter. Över allt detta styrde och planerade rikskanslern Axel Oxenstierna. De la Gardie skulle senare i livet bli chef över universitetet som universitetskansler 1654, chef över bland andra Loccenius.²⁷

Loccenius var gift två gånger. Första hustrun var den fyra år äldre Ursula Wallrave, född Tamm (1594-1652) som han gifte han sig med 1622, innan de kom till Uppsala. Med henne hade han sju barn. Hon avled 1652 och efter ett par år som änklings gifte han om sig med den 27 år yngre dottern till en bagarålderman i Stockholm, Margareta Wanckelmuth, född Kitz (1625-1699). Sannolikt var hon änka.

Loccenius räknas som en av grundarna av den svenska juridiska vetenskapen.²⁸ Han översatte landskapslagarna till latin och han kombinerade svensk medeltida rätt med den romerska civilrätten, *Corpus juris civilis*. Han kritiserades för sin syn på statsrätten i sin *Synopsis juris publici svecani*, ett verk som inte publicerades omedelbart utan långt senare efter betydande revideringar. Axel Oxenstierna, en av kritikerna, anses ha påverkat utgivningen och innehållet.

Loccenius mest kända verk som historiker är *Rerum Suecicarum historia* (1654). I första upplagan utelämnades "sagokungarna" vilka avser kungar innan kristendomens införande. Den källkritik han använde sig av fick kritik och i den reviderade upplagan finns sagokungarna med. Han anses i detta verk föregripa Olof Rudbeck d.ä. göticistiska historieskrivning. Han skriver till exempel att geter och goter är svenskarnas förfäder.

²⁷ Ullgren, P., *En makalös historia. Magnus Gabriel De la Gardies uppgång och fall*. 2015, s. 48; De la Gardie började på akademien på sitt trettonde år, senare var han även rektor där, en uppgift han tog på stort allvar. *Magnus Gabriel De la Gardie*, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/17381>, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av G. WITTROCK med bidrag av T. O:son Nordberg.), hämtad 2018-11-23.

²⁸ Uppgifterna om Johannes Loccenius bygger i huvudsak på Lindroth, S., *Svensk lärdomshistoria II. Stormaktstiden*. 1975. Ett kapitel om Loccenius finns även i Levin, B., *Johan Skytte och de skytteanska professorerna*. 1985.

I sin berömda *Atlantica* kom Olof Rudbeck att vidareutveckla de sagokungar som Loccenius skrivit om. Litteraturhistorikern Magnus von Platen förklarar upplagornas skillnader med att Loccenius "fridsam och eftergiven till sin natur uppgav /.../ sin kritiska metodik inför motståndet från sv. chauvinism".²⁹

Som rikshistoriograf fick Loccenius i uppdrag att skriva texten till Erik Dahlberghs *Suecia antiqua et hodierna* (Det forna och nutida Sverige), ett praktverk i tre band bestående av gravyrer över byggnader och städer. Men uppdraget att skriva texter blev aldrig slutfört.

Värt att nämna är kanske att Loccenius fick en kollega inom juridiken som så att säga tillhörde familjen. Håkan Fegraeus (1635-1693), bror till svärsonen Thorbern, utnämndes till extra ordinarie professor i juridik i Uppsala år 1667. Han ställde till skandal. Historikern och rättsvetaren Stig Jägerskiöld skriver:

"Hans vistelse där och verksamhet vid akademien kom att fyllas av strider, vilka även efter tidens mått får anses som uppseendeväckande. Redan vid installationen kom det till säregna scener. F lät nämligen två trumpetare rida runt i staden och kungöra den högtidliga händelsen. Den inflytelserike Olof Rudbeck har tydligen sett F:s utnämning med ogillande, då han i stället önskat främja sin svåger Carl Lundius intressen, och F kände sig till den grad hotad av Rudbeck, att han gick omkring med pistoler, vilka han demonstrativt visade och sade vara avsedda för denne. Rudbeck angav F för universitetskanslern, som uttryckte sitt ogillande av F:s uppträdande. År 1668 suspenderades han för en tid och nödgades efter långvariga rättsförhandlingar till sist göra avbön. Uppsalavistelsen avbröts 1671 av en ny utlandsresa som handledare för frih Gustaf Paykull. Efter återkomsten föreläste F en termin 1673 i Uppsala, men

²⁹ Magnus von Platen, artikel i *Svenska män och kvinnor* 5, 1949.

därefter tycks hans befattning med den akademiska undervisningen ha upphört.”³⁰

Däremot gjorde han en strålande karriär som jurist och blev bland annat vice president i Svea hovrätt och landshövding i Östergötland. Han adlades Fägersstierna, förmodligen för sina insatser i den av Karl XI införda reduktionen av adelsgoods där De la Gardie var den som drabbades hårdast. De la Gardie, tidigare en gynnare av Håkans karriär, hade som universitetskansler suspenderat honom och här fick han väl en slags revansch. De la Gardie vars lysande stjärna nu var på väg att slockna. Enligt Heckscher ”föreföll det nästan som om Karl XI ansåg sig ha ett positivt intresse i att ruinera” De la Gardie.³¹

Håkans bror Thorbern var som sagt gift med Loccenius dotter Ursula. En annan dotter, Regina Loccenia, var gift med professorn Johannes Schefferus. Deras son Per Scheffer var först gift med en dotter till Håkan Fägersstierna. Släkt nätverken var täta.

Erik Palm vid Höjentorp

Vid ett besök på Läckö slott berättade guiden, en ung kvinna, om Karl XI:s reduktion 1680 och att ägarna till Läckö, Magnus Gabriel De la Gardie och hustrun Maria Euphrosyne, endast fick behålla två av de tusen gods och gårdar som de innehade: Venngarn och Höjentorp. Venngarn kände jag till eftersom det ligger nära Sigtuna, 3 mil från Uppsala. Höjentorp hade jag dock inte hört talas om och väntade till guidningen var över så

³⁰ Håkan Fägersstierna, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/14611>, *Svenskt biografiskt lexikon (art av Jägerskiöld)*, hämtad 2018-11-23.

³¹ Heckscher, E. F., *Svenskt arbete och liv. Från medeltiden till nutiden*. 1957/1985, s. 139.

jag kunde fråga guiden om var det ligger. Hon hade ingen aning, vilket skulle visa sig vara förvånande eftersom det låg ganska nära Läckö.

På mindre vägar ner mot Varnhem såg jag plötslig skylten, Höjentorp. Det kändes som en märklig slump. Vid vägen fanns en skylt med information om Höjentorps slottsruin. Platån där slottet hade legat var trädbevuxen, men man kunde se hur stor byggnaden hade varit. Platsen nämns första gången år 1283 som Hognatorp när Magnus Johansson Ängel sålde gården till biskop Brynolf i Skara. Magnus Ängel ska ha varit av Bjälboätt och morfars far var jarlen Birger Brosa. Dessförinnan lär gården ha varit ägd av ätten Bonde och även av biskop Bengt, Birger Jarls bror. Under förändringarna efter reformationen 1527 drogs gården in till kronan och blev därigenom en kungsgård. Carl Siggesson Rosendufva innehade Höjentorp 1630-1644. På nätet läser jag att han var landshövding i Skaraborgs Län, men jag är inte övertygad, kanske var han häradshövding.

År 1647 gifte sig Magnus Gabriel De la Gardie med den Vasa-ättade pfalzgrevinnan Maria Euphrosyne. Drottning Kristina skänkte Höjentorp som bröllopsgåva till sin kusin, som också var syster till den blivande Karl X Gustav. De la Gardie byggde ett barockslott i trä på de gamla murarna. År 1722 brann dock slottet ner och byggdes aldrig upp igen.

Väl hemkommen från Västergötland fortsatte jag min forskning och upptäckte till min glädje och förvåning en ana från Höjentorp, Erik Palm (1630-1692). Han var inledningsvis trädgårdsmästare. Det känns lite märkligt. Och om Palms hustru Christina Ingelsdotter Dufva (ca 1640-1720) läser jag på nätet att hon ska ha vuxit upp som en slags fosterdotter hos Maria Euphrosyne, och att hon hade haft en förflutet vid hovet. Det skulle senare visa sig högst osäkert.

Erik Palm far Erik Mårtensson, som förmodas ha varit trädgårdsmästare vid Eskilstuna slott, tycks veterligt inte ha använd namnet Palm. Han ska ha ägt mark i Eskilstuna, ungefär så mycket verkar vara känt om honom. Namnet Palm användes av Eriks bror Nils Palm, hovrättsassessor, som ägde gården Jönslanda i Sunnersberg på Kålland, alltså norr om Lidköping. Dock nämns en annan bror som inte använde namnet, trädgårdsmästaren Daniel Waldon på Läckö slott. I ett brev från slutet av 1660-talet nämner Erik sin broder Daniel Waldon på Läckö, angående leverans av trädgårdsdetaljer. I en dombok 1719 kallas dessutom Catharina Danielsdotter Waldon och Magnus Gabriel Palm för syskonbarn (kusiner), varför det är mycket troligt att Daniel Eriksson Waldon är Erik Eriksson Palms bror. Om de är hel eller halvsyskon är däremot ovissare.

Eftersom Erik, enligt brevväxling med Magnus Gabriel De la Gardie ska ha varit i tjänst på holländsk ostindiefart under sju år, kan man spekulera i att namnet Palm kommer från att han seglade till länder med palmer. Att brodern Nils också heter Palm skulle då bero på att han tog efter brodern, men vi vet inte.

Under 1660-talet fick Erik tjänst som trädgårdsmästare på Höjentorp. Han avancerade senare till inspektor och befallningsman och år 1678 blev han fogde på Höjentorp. När greve De la Gardie dog 1686 fick Palm av grevinnan Maria Euphrosine uppdraget att se till att den bortgångne skulle bli på ett hederligt sätt jordad. Hon ålägger honom att "taga vara på de materiella resurser, som härtill fordrades". Hon ägnar omtanke åt gravens iordningställande i "Värnhems" kyrka, och hon redigerar inbjudningsbrev till begravningshögtiden. Hon bad Olov Rudbeck att han skulle ordna med musik till begravningsakten, emedan den avlidne "i livstiden varit därav ej ringa liebhaber". Hon ordnade också med den

gravkassa i de la Gardies namn som kom att förvaltas av församlingen i Varnhem. Efter hennes död fördes även hennes kista slutligen till graven i Varnhem.³²

Vilka noteringar finns i övrigt om Erik Palm? Han bevittnade 1677 ett köpebrev på Hjelmvik, omnämnt i Skånings härads dombok. År 1680 anförde han på tinget i Vånga att Broke kvarn i Härlunda hade nedbrunnit två år tidigare. Han var dopvittne några gånger, sist år 1691. År 1687 skänkte Palm en bok till Eggby kyrka. Boken, inköpt i Mariestad, är Eggbys äldsta kyrkobok. Boken är daterad och signerad av Palm. Kyrkoherde i Mariestad var den jämnårige Thorbern Fegraeus och jag gissar att de var bekanta. Erik Palms son Gustaf kom att gifta sig med Thorbens barnbarn Margareta Bellander som var tolv år yngre än Gustaf.

Som trädgårdsmästare vid Höjentorp hade han som löneboställe gården Backa på 1/2 mantal åren 1673-1678. I mantalslängden (skattelängd) är han införd första gången 1674, men enligt uppgift tillträdde han redan på 1660-talet. Enligt 1691 års generalmönstringsrulla står han som rusthållare för Fogdegården i Foxerna och enligt jordeboken 1692 som åbo på Bredegården i Foxerna. År 1694 är hans änka Christina Dufva införd som rusthållare i mönstringsrullan och likaså i 1695 års mantalslängd under Skattegården i Foxerna, då tillsammans med en dotter och en dräng. Erik Palm ägde tydligen Sjöboden, Bredegården och troligtvis även Brunnsgården i Foxerna eftersom sonen Magnus Gabriel står som rusthållare för de båda sistnämna gårdarna åren 1701-1736. Troligen utgjorde gårdarna tillsammans Stora Foxerna, men det hela är svårtolkat.

³² Maria Euphrosine De la Gardie, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/17383>, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av G. Jacobson.), hämtad 2018-11-23.

Palm hade sitt namn på räkenskaperna vid Höjentorp kungsgård fram till 1 maj 1692 och den 16 september samma år har hans hustru skrivit under räkenskaperna med sitt namn "Cristina Ingelsdotter, en högt bedröfvart Enka" så Erik torde ha avlidit mellan dessa datum. Han begravdes i Eggby kyrka och graven markerades med en sten med två palmer och initialer inhuggna.³³

Christina Ingelsdotter Dufva vid Höjentorp

Erik Palms hustru Christina Ingelsdotter Dufva född 1640 avled 1720. Ur Ekby dödbok:

"Afsomnade i Herranom H. Christina Dufwa, Sahlig Inspektorn Erich Palm i tijden Kära Maka d: 17 November, sedan Hon tilförne sig mycket gudeligen och wäl beredt Hafwer, och begrofs uti förnämbt folks närwaro d:18 Maji 1721 af Past: Dro And. Bechio, 80 åhr gammal: Hon hafwer lefwat som en gudfruchtig Siäl ägnat och anstått, upfödt sina barn i gudsfruchtan, sampt låtit them informera i wackra konster och Dögder."³⁴

Hennes bakgrund framstår som lite mystisk. Säkra uppgifter saknas. Släktforskare har dock spekulerat i om föräldrarna skulle kunna vara Carl Siggeson Rosendufva och Ingeborg Ribbing. Enligt "Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige" (1859-1870) innehades Höjentorp av Rosendufva åren 1636 till 1644, landshövding över Skaraborgs län (inte nämnd i landshövdingerrullan, kanske avses häradshövding i Valle härad). Tre omständigheter har förmodligen utgjort grunden till spekulationen om Christinas föräldrar: Rosendufva residerade på Höjentorp under den

³³ <http://www.ljungstorpshistoria.se/ljungstorp-alla-skiften/a.-ljungstorpssvägen> (2015-06-24)

³⁴ Ekby kyrkoarkiv, C:2 1700-1737, bild 165 (dödbok finns i födelse- och dopbok).

tid som Christina förmodas ha fötts, Dufva från namnet Rosendufva, samt Ingelsdotter efter Ingeborg.

Även komministern i Varola (utanför Skövde), Elias Dufva och hans hustru Brita Månsdotter, har nämnts som tänkbara föräldrar.

Spekulationerna har varit många. I en släktutredning för släkten Vogler skriver man:

”Hon var före sitt giftermål med Palm, hovdam med anställning vid kungahuset, där hon också fått sin uppfostran. Som hennes fostermoder anges Maria Eufrosyne, Karl den tionde Gustavs syster, sedermera Magnus Gabriel De la Gardies gemål. Detta var under Gustaf andre Adolfs eller Drottning Christinas tid. Det förvånar inte om detta förhållande skapat mystik och givit upphov till funderingar inom tidigare generationer i Vogler-släkten och ett samtalsämne i den trängre kretsen. Det kan nog också antagas att Christina-namnet, vilket går som en röd tråd genom släkten inte är enbart ett arv från anmodern Barbro-Stina utan snarare från Drottning Christina.”³⁵

Spekulationer och antydningar men få fakta. Det har även föreslagits att hon skulle vara De la Gardies dotter. Vi vet följande: Christina Dufva var född omkring 1640 men oklart var, död 17 november 1720 i Prästgården, Ekby i Skaraborgs län. Hennes fullständiga namn, Christina Ingelsdotter Dufva, finns angivet i sonens Magnus Gabriel Palms donationsbrev. Hennes namnteckning finns i räkenskapsböckerna på Höjentorps gård. Hon kan ha varit sällskapsdam eller hovdam hos Maria Eufrosyne och/eller ha vuxit upp hos familjen De la Gardie. Hur som helst stod hon och maken Erik Palm säkert mycket nära den grevliga familjen, då deras

³⁵ http://www.ekdahl.org/PDF_filer/Vogler_relatives.pdf (2015-06-24)

barn Magnus Gabriel och Maria Euphrosyne fick namnen efter herrskapet.

Men vi kan även spekulera över namngivningen. Enligt gammal sed döptes förste sonen efter farfar, första dottern efter farmor eller mormor, andre sonen efter morfar, andra dottern efter mormor eller farmor. För att inte röra till det utgår jag från att farmor gick före mormor vid första dottern. Det kan dock lika gärna vara tvärtom.

Enligt källor på nätet fick Christina Dufva och Erik Palm först en flicka, Catharina, som inte verkar ha överlevt. Därefter två söner som båda döptes till Erik men som båda tycks ha dött. Erik var farfaderns namn och vi kan gissa att farmor hette Catharina. Därefter föddes Annika och Magnus Gabriel. Annika betyder lilla Anna, så Anna var kanske mormoderns namn, och Magnus Gabriel är kanske De la Gardie, en eventuell fader till Christina Dufva. Därefter heter barnen Maria Catharina och Maria Euphrosyne, farmor respektive fostermormor? Det har ju som sagt spekulerats om att Christina Dufva växte upp hos makarna De la Gardie. En enklare och troligare förklaring är att barnen namngavs efter arbetsgivarna för att hedra dem.

Hennes efternamn har man också spekulerat över. Vad skulle ett oäkta barn heta om fadern inte erkände barnet officiellt men tog på sig ansvaret för henne? Det konstiga i så fall är att ge barnet namnet Dufva som var ett etablerat (låg)frälsenamn i Västergötland. Den Dufva i trakten som skulle kunna vara modern är i så fall Ingeborg Larsdotter Dufva (till Kårtorp) i sitt äktenskap med Erik Stålhandske. Från Ingeborg skulle Ingelsdotter Dufva kunna stamma, men Ingeborgs föräldrar Lars och Elsa passar inte in i namnresonemanget ovan. Det gör däremot Carl Siggesson Rosendufvas hustru Ingeborg Ribbings föräldrar Erik och Anna. Ribbing var också en släkt som var fin nog att ge döttrar plats vid hovet, Erik

Ribbing var exempelvis hovman. Men om hon vore adlig skulle hon sannolikt gift sig adligt. Det finns många frågor men få klara svar.

Lidköping i 1700-talet

Gustav Adolf Palm (1680-1746) var son till Erik Palm och Christina Dufva. Han var tidigt i karriären slottslov på Läckö och sedan kronolänsman. Slottsloven var en förvaltare av den statliga egendomen. Vid reduktionen hade kronan dragit in Läckö slott från Magnus Gabriel De la Gardie och behövde en förvaltare. Senare i karriären var han bl.a. borgmästare i Lidköping.

År 1708 flyttade Gustaf från Sunnersberg till Stockholm. Vad han gjorde i Stockholm framgår inte men han återkom ganska snart eftersom han tycks ha efterträtt brodern Magnus Gabriel Palm som kronobefallningsman år 1711. Det var han fortfarande år 1716 då han var bosatt på Almtorp i Lavad, där en dotter avled ett halvt år gammal. När dottern Ulrika föds år 1719 var han bosatt i Såtenäs, Tun socken. Han skrivs som patron på Såtenäs gods, vilket innebär att han ansvarade för ett stort jordbruk.

Som kronobefallningsman i Läckö Fögderi verkade han fram till 1725. År 1728 nämns han som borgmästare i Lidköping, vilket han enligt uppgift skulle ha blivit 1726. Dessförinnan titulerades han skattmästare i Lidköping. Det finns en del strödda uppgifter om honom. År 1701 var han dopvittne i Sunnersberg, 1709 donerade han 30 daler till Sunnersberg kyrkas utbyggnad och reparation. År 1728 var han och hustrun dopvittnen när systemen Annikas barnbarn Magnus Gustaf Vogler döptes i Otterstad.

Kanske hängde donationen till kyrkan ihop med att brodern Carl Magnus Palm, officer vid Upplands stånddragoner, togs till fånga vid slaget i Liesna 1708. Han dog senare i rysk fångenskap, ett öde han delade med åtskilliga. Många återvände också efter många år, ibland bara för att konstatera att "änkan" hade gift om sig.

I ett senare tryckt brev skriver Carl Magnus i november 1715 till brodern Magnus Gabriel Palm där han också hälsar till brodern Gustav och hans unga hustru (hon var 23 år, han 35 år). Brevet, som är religiöst färgat, avslutas:

"Min kiäraste Broder, lærer förundra sig, at jag är så longsam i thenna Materia. ty jag wet, at thess swåra embetz företningar honom mykit hindra, at strefwa effter thetta ewiga goda. men, min kiäraste Broder moste försaka then snöda werlden: ty thet är Herrans bud. Tyd mig ock thet intet illa ut, at jag thet säger. Jag hafwer thet lärdt i korss och bedröfwelse: och delar thet, uti kiärlek, med min Broder. Herren gifwe efter sitt behag, at wi en gång motte komma tillsammans, och med hwar annan tala; doch såsom Han wil! Ther min alrakiärsate Broder kunde, utan stor bekostnad, komma min timeliga nödtorfft, efter behag, til hielp, skulle Gud thet wisseliga icke olönt lemna. Hwar och icke, så skrif mig doch til. Jag är med alt i Gudi tilfridz. beder, at Gustav motte helsas. Han lærer wisseligen hafwa glömt bortt mig för sin unga hustru skul. Gud welsigne them begge! och förläne, at the lära Honom fruchta, så lærer thet öfriga wel gifwa sig, efter Gudz behag. Jag slutar, näst kiärlig helsning ifrån oss alla, befaller alla samteligen uti mins Frelsarens Jesu Christi kiärleksrika omfamnande, förbliwfaande framgint."³⁶

³⁶ "En svensk gudfruchtig fångas hiertröriga bref...", <http://www.megatech.se/otterstad/dis/269.htm>.

Gustav A. Palm dog 1746, "Rycktes bort av en sjukdom och gick hädan till de saliga", i en ålder av 66 år. Han begravdes i Lidköpings kyrkas kor. En sak jag funderar över är kopplingen till området norr och väster om Lidköping. Han var ju född i Höjentorp mellan Skara och Skövde men ägde hemman i Senäte och i Ullered på Kållandsö enligt handlingar angående ett skogsskifte år 1736. Även brodern Magnus Gabriel och farbrodern Nils Palm tycks ha ägt gårdar kring Sunnersberg på Kålland.

Någon släktkoppling bakåt i tiden till dessa områden har jag inte funnit men den verkar trolig. Kanske hade Erik Palms far Erich Mårtenssons, eller hans hustru, sitt ursprung i området.

Gustaf A. Palms bouppteckning från 1746 är omfattande, 45 sidor.³⁷ Han var änkling sedan 1744 då hustrun Margareta Bellander, prästdotter från Mariestad, hade avlidit 53 år gammal. Hon var 12 år yngre än sin man. De efterlevande barnen med respektive var: bokhållaren Erik Palm, kanslisten Magnus Gabriel Palm, mågen rådmannen Ingemar Johan Tingvall med Gundborg Christina Palm, dottern jungfrun Anna Maria Palm, mågen brukspatronen Jacob Robsahm med Ulrica Palm, dottern jungfrun Elisabet C Palm representerad vid bouppteckningen av brodern Erik Palm närvarande med fullmakt, jungfruarna Margareta Palm, Eva Sophie Palm och Maria Euphrosina Palm representerade av magistern rådman Bengt Rådberg. Gustaf Adolf efterlämnade således 2 söner och 7 döttrar av vilka 5 döttrar var ogifta.

Det barn som är aktuellt i den här historien är Ulrika Eleonora Palm (1719-1805), vars dotter Greta Lisa Robsahm var gift med Carl Magnus Schröder den äldre.

³⁷ Lidköpings Rådshusrätt och Magistrat. FIIa:5 (1742-1790) bild 169, s 333. Bouppteckning upprättad 8/4 1746 efter borgmästaren Gustafs Adolph Palm i Lidköping.

Den valuta som används i bouppteckningen är daler silvermynt (ds) som fanns till och med år 1776. Boets tillgångar var 28 458 ds vilket var en ansevärd summa. Palm var välbärgad. Hans gård i staden Lidköping värderades till 2 000 ds och där fanns ytterligare fast egendom för 652 ds. Han hade även tre gårdar på landet värderade till 1 800, 1 200 och 1 500 ds. Jag kan inte utröna närmare vilka gårdar det handlar om. I andra källor omnämns gårdar i Senäte och Ullered.

Gårdarna låg på Kållandsö nära Läckö och där hade han även slåtterrättigheter till ett värde av 3 000 ds. Detta är en häpnadsväckande summa. Rättigheterna är uppdelade på 8 olika marker. Med tanke på den mängd arbetskraft som skulle behövas var ängarna sannolikt utarrenderade. Hur värdet räknades ut framgår inte. Jag har heller ingen närmare insikt om hur jordbruksegendomarna var organiserade, men det tycks som att åtminstone en av gårdarna drevs av honom själv (genom en förvaltare) eftersom kreatur tas upp i bouppteckningen. I staden hade Palm kreatur värderad till 288 ds, bl.a. två hästar 48 ds, åtta kor 84 ds och två grisar. På en gård på landet fanns ett oxpar, åtta kor, kalvar, får, getter och grisar.

När det gäller lös egendom är det en omfattande förteckning och jag tar endast upp rubriker och summor. För det första fanns kontanta medel för 163 ds, därefter: guld 30 ds (fyra ringar), silver 768 ds (bl.a. värja med silverfäste 25 ds), tenn 122 ds, mässing 13 ds, malm 4 ds, koppar 73 ds, järn 34 ds, glas & porslin 30 ds, gångkläder 124 ds, sängkläder 365 ds, linkläder 161 ds, böcker 37 ds (63 titlar), mobiler & husgerådssaker 221 ds, körredskap 48 ds. Det som sticker ut här är silvret vars värde motsvarade drygt 30 hästar om man jämför med hur Palms egna hästar värderades.

Boet hade stora utestående fordringar, eller infordringar som man klagörande skriver, på 8 795 ds. En annan stor post var Gåvor och lån till barnen, drygt 11 000 ds. Anledningen till att de tas upp som fordringar handlar om arvet, att barnen får lika mycket och då dras lån och gåvor bort. Det var bestämt att varje barn skulle ha 1 866 ds och från denna summa drogs lån och gåvor bort. Därför kan man i bouppteckningen se vilka av barnen som fått bidrag från fadern. Gundborg C Palm hade t.ex. redan fått hela summan och troligen var det bidragen till henne som utgjorde riktmärket. Resonemanget stämmer dock inte på Elisabet Palm som hade fått 2 302 ds och ändå skulle ha 64 ds ytterligare. Ulrica Palm hade å sin sida fått 1 255 ds i förskott. De gifta döttrarna hade fått stora summor medan de ogifta inte fått det, en slags hemgift får man förmoda.

Infordringarna, det folk var skyldiga Palm, uppgick som sades ovan till 8 795 ds. Genom att se vilka personer som Palm hade fordringar på och vilka han stod i skuld till kan vi se vilka han hade affärer med. De utgjorde delar av hans affärsnätverk. Den största skulden hade Harald Hård, sannolikt Hård af Segerstad, på 5 500 ds. Andra exempel: mågen inspektör Tingvall var skyldig 655 ds, rådman Gabriel Hellstadius 382 ds, brukspatronen Israel Persson Gadd 119 ds, bönderna Anders Bentsson & Anders Elovsson 113 ds, förre casteuren Johan Kielberg 45 ds, och systersonen Christian Vogler 5 ds.

När det gäller boets skulder, eller gäld och utgifter som det heter i bouppteckningen, var de 11 226 ds, men en stor del av summan var bokföringstekniska skulder till barnen för det de inte erhållit av de nämnda 1 866 ds. Summan för skulden till barnen var ca 8 000 ds så de verkliga skulderna var ca 3 200 ds. Jag ska ge ett antal exempel: löjtnanten Cederholm von Schmalensee 530 ds, kyrkoherden i Rackeby

Johan Haqvinius 438 ds, rådmän Borgenstierna 400 ds, baron Carl Hierta 267 ds, inspektor Tingvall 201 ds, inspektor Rhydell 132 ds, Engman Frölich 100 ds och därutöver en rad handelsmän, rådmän och andra som Palm var skyldig från 60 ds till 4 ds. Några intressanta namn bland dessa är kommissarien i Göteborg Jöns Holst, brukspatronen Anders Låstbom i Ransäter och apotekaren Frantz Martin Luth i Göteborg. Låstbom var ju med all säkerhet en bekant till brukspatronen Carl Gustaf Schröder som bodde i Ransäter. Hans sonson Carl Magnus Schröder d.ä. gifte sig med Palms dotterdotter Greta Lisa Robsahm. Kanske, eller sannolikt, var Palm också bekant med Carl Gustaf Schröder vars farfar Johan Schröder hade varit borgmästare i Lidköping precis som Palm.

Boet verkliga behållning, om vi drar av 3 200 ds i skulder samt en post kallad osäkra fordringar om 532 ds, torde ha varit ca 24 750 ds. Efter myntreformen 1777 kom det att gå 3 ds på 1 riksdaler banco. I rd var behållningen som jämförelse med senare bouppteckningar 8 626.³⁸

³⁸ 25 000 daler silvermynt år 1746 kunde köpa lika mycket varor och tjänster som 3 510 961 SEK år 2015 mätt med konsumentprisindex, eller motsvara betalning för lika lång arbetstid som 6 900 0170 SEK år 2005 mätt med löneindex för manlig industriarbetare/hantlangare. Beräkningen genomförd med hjälp av Edvinsson, Rodney, och Söderberg, Johan, A Consumer Price Index for Sweden 1290-2008, *Review of Income and Wealth*, 2011, vol. 57 (2), sid. 270-292.

